

การวิเคราะห์ประมวลกฎหมายอาญา

เพื่อใช้ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ

อดุลย์ ลาภะแนน

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี

สถานการณ์ความไม่ปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ได้คุณภาพหรือผิดกฎหมาย เป็นปัญหาที่พบได้อย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบเฝ้าระวังมาตรฐานของผลิตภัณฑ์สุขภาพควบคู่กับมาตรการ บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเป็นกลไกสำคัญ ในการประเมินสถานการณ์และกำหนดแนวทางการจัดการ ให้ผลิตภัณฑ์สุขภาพมีความปลอดภัยลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและส่งผลกระทบต่อสุขภาวะที่ดีของคนไทย โดยที่ปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายเป็นปัญหาสำคัญที่สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ให้ความสำคัญและมุ่งแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง

สถานการณ์การฝ่าฝืนกฎหมายด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้ กฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะ เป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ จึงมีความจำเป็นต้องนำกฎหมายอื่นมาใช้ การใช้ประมวลกฎหมายอาญาในการปราบปรามผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ เป็นอีกช่องทางหนึ่งเพื่อใช้ในการปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายของพนักงาน เจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพเพื่อลงโทษและยับยั้งผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่นเป็นตัวอย่างให้เกิด ความเกรงกลัวโทษ จนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก

ประมวลกฎหมายมี 398 มาตรา แบ่งเป็น 3 ภาค ได้แก่ ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป ภาค 2 ความผิด และภาค 3 โทษ (1) นอกเหนือจากความผิดตามกฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพได้ระบุไว้เป็นการเฉพาะ แล้ว ข้อหาหรือฐานความผิดที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพอาจใช้กล่าวหา หรือฟ้องร้องเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามีได้หลายกรณี อาทิ การกล่าวโทษ ผู้ประกอบการผลิตอาหารฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา กรณีพบผลิตภัณฑ์เสริมอาหารลักลอบใส่สารไซบูทรามิน แล้วผู้บริโภคซื้อมารับประทาน จนเป็นเหตุให้เสียชีวิตในเวลาต่อมา หรือกรณีการกล่าวโทษผู้ประกอบการ ผลิตและจำหน่ายเครื่องสำอางฐานฉ้อโกง โดยสามารถสรุปได้ เป็น 5 กลุ่มความผิด แบ่งเป็นกลุ่มความผิด ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยตรง 2 กลุ่มและกลุ่มความผิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภค ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพอีก 3 กลุ่มความผิด ทั้งที่เป็นการกระทำความผิดเดียวผิดกฎหมายหลายบท หรือ การกระทำหลายกรรมต่างกัน (2) ดังนี้

1.กลุ่มความผิดที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยตรง

1.1 กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 236-239 เช่น การปลอมปนอาหารและยา ซึ่งมาตรานี้ควรนำมาใช้ควบคู่กับพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้ โดยมาตรา 236 ส่วนแรกมีองค์ประกอบภายนอกความผิดคือ 1) ผู้ใด 2) ปลอมปน 3) อาหาร ยา หรือเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นใด 4) การปลอมปนนั้นน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ส่วนท้ายมีองค์ประกอบภายนอกคือ จำหน่ายหรือเสนอขายสิ่งเช่นนั้น การปลอมปน จำหน่าย หรือ เสนอขาย จะต้องกระทำโดยมีเจตนาพิเศษคือเพื่อบุคคลอื่นเสพหรือใช้ (3)

1.2 กลุ่มความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288-300 โดย มาตรา 288 มีองค์ประกอบภายนอก คือ 1) ผู้ใด 2) ฆ่า 3) ผู้อื่น ซึ่งการฆ่าคือการทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยวิธีใดก็ได้ การฆ่าตามฐานความผิดนี้จะต้องกระทำโดยเจตนา (4) เช่น เมื่อมีการปลอมปนอาหารแล้วเกิดผู้บริโภคเสียชีวิตจากการปลอมปนนั้นกรณีดังกล่าวถือเป็นการฆ่าโดยเจตนา และสามารถใช้ควบคู่กับพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 หรือพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้เช่นเดียวกัน

2.กลุ่มความผิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน คุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

2.1 กลุ่มความผิดต่อเจ้าพนักงานรวมทั้งเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 136-166 ซึ่งกฎหมายกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

2.2 กลุ่มความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264-269 เช่น การยื่นคำขอพร้อมเอกสารประกอบเท็จต่อเจ้าพนักงานหรือการทำให้การเท็จต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ถือเป็นการแจ้งความเท็จ

2.3 กลุ่มความผิดฐานอื่นๆ เช่น ฉ้อโกงประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343

ข้อหาหรือฐานความผิดดังกล่าวมาข้างต้นหากมีพยานหลักฐานที่แน่นหนาพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดได้ พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ควรที่จะเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญาควบคู่กับคดีตามกฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพเฉพาะเรื่องด้วยการแจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน ในท้องที่เกิดเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป การนำประมวลกฎหมายอาญามาใช้ร่วมด้วยจะทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์

สุขภาพมีประสิทธิภาพมากขึ้น การทำงานร่วมกันของสหสาขาวิชาชีพด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาทิ พนักงานเจ้าหน้าที่ ตำรวจ อัยการ และศาล อัตราโทษที่เหมาะสม ไม่เบาเกินไปจะทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษเกิดความเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดอีกรวมถึงบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่างทำให้เกิดความเกรงกลัวโทษ จนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้น (5)(6)

ข้อหาหรือฐานความผิดที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพอาจใช้กล่าวหาหรือฟ้องร้องเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญาให้มาตรการทางอาญาเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพและช่วยยับยั้งบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่างให้เกิดความเกรงกลัวโทษจนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก โดยสรุปสามารถแบ่งกลุ่มความผิดที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยตรง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 236-239 และ 2) กลุ่มความผิดที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ส่วนอีก 3 กลุ่มความผิดไม่ใช่ความผิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยตรง คือ 1) กลุ่มความผิดต่อเจ้าพนักงานรวมทั้งเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 136-166 2) กลุ่มความผิดเกี่ยวกับเอกสารตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 264-269 และ 3) กลุ่มความผิดฐานอื่น ๆ เช่นฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 (7)(8)

ทั้งที่เป็นการกระทำความผิดเดียวผิดกฎหมายหลายบท หรือ การกระทำหลายกรรมต่างกัน โดยความผิดฐานปลอมปนอาหาร ยาหรือเครื่องอุปโภคบริโภคอื่นใดเพื่อบุคคลอื่นเสพหรือใช้ตาม มาตรา 236 เป็นฐานความผิดที่ควรพิจารณานำมาใช้ควบคู่กับกฎหมายเฉพาะมากที่สุดเพราะมีองค์ประกอบความผิดสามารถเอาผิดได้ครอบคลุมทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่าย

คำแนะนำแนวทางการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่

1. การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิดกระทำ ได้หลากหลายช่องทางเช่นจากการเฝ้าระวังตามอำนาจหน้าที่ปกติ หรือ ได้รับเรื่องร้องเรียนหรือแจ้งเบาะแส พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนโดยสืบสวนวิเคราะห์หาสาเหตุ ประสานงานกับ เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่น เพื่อร่วมดำเนินการหรือวางแผนร่วมดำเนินการแล้วแต่กรณี ในการตรวจสอบสถานที่การยึด การอายัด เก็บตัวอย่างตรวจวิเคราะห์บันทึกภาพและบันทึกหลักฐานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. การรวบรวมพยานหลักฐาน (พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล) เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด การรวบรวมพยานหลักฐานต้องกระทำโดยคำนึงถึงองค์ประกอบความผิดในแต่ละฐาน เช่น การปลอมปนอาหารมีองค์ประกอบ

ภายนอกของความผิดฐานนี้ คือ 1) ผู้ใด 2) ปลอมปน 3) อาหาร 4) การปลอมปนนั้นน่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ (พฤติการณ์ประกอบการกระทำ) (9)(10) พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องจัดทำบันทึกต่าง ๆ เพื่อเป็นพยานเอกสารอย่างละเอียด ได้แก่ บันทึกการตรวจสถานที่ บันทึกคำให้การ บันทึกการยึดอายัด บันทึกการเก็บตัวอย่างและผลการตรวจวิเคราะห์ บันทึกภาพถ่าย บันทึกวิดีโอ

3. การกล่าวโทษในครั้งแรกควรกระทำโดยแจ้งเป็นหนังสือจากหน่วยงานเพื่อแสดงว่าผู้บังคับบัญชาได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้นั้นเป็นผู้ดำเนินการ หากไม่สามารถระบุรายละเอียดแห่งความผิดได้ทั้งหมด ก็อาจจะระบุว่าได้มอบหมายให้ผู้ใดเป็นผู้กล่าวโทษ เป็นต้น โดยหากการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จพนักงานเจ้าหน้าที่อาจกล่าวหาเพิ่มเติมหรือแก้ไขปรับปรุงข้อกล่าวโทษได้ การกล่าวโทษอาจตกลงกันระหว่างพนักงานเจ้าหน้าที่กับเจ้าพนักงานตำรวจว่าจะให้ผู้ใดเป็นผู้กล่าวโทษในฐานความผิดนั้น ๆ พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถกล่าวโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้

4. การบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สุขภาพของส่วนราชการควรควบคู่กับการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญาในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อให้การลงโทษผู้กระทำความผิดเกิดประสิทธิภาพและช่วยยับยั้งบุคคลอื่นที่เห็นตัวอย่างให้เกิดความเกรงกลัวโทษจนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก

5. การบูรณาการงานร่วมกัน การประสานงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานหลักในกระทรวงสาธารณสุข เช่น สำนักงานกรรมการอาหารและยา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และกรมควบคุมโรค ในการปฏิบัติงาน หรือการแก้ไข ปรับปรุงยกระดับบทบาทของพนักงานเจ้าหน้าที่ในพระราชบัญญัติที่อยู่ในความรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ไขปรับปรุง และการบังคับใช้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรฯ หรือกระทรวงอุตสาหกรรม ที่มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้วยกัน ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมกันในการปรับปรุง ทบทวนยกระดับ เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติที่มีความทันสมัย และเหมาะสมในสถานการณ์ในปัจจุบันและมีแนวทางในการปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

1. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 (2499,๑๕ พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๗๓ ตอนที่ ๙๕ ฉบับพิเศษ หน้า ๑.
2. วิสาร พันธนะ,ลาวัลย์ หอนพรัตน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอาญาและลักษณะทั่วไปของกฎหมายอาญา[ออนไลน์].2561 [เข้าถึงเมื่อ 13 เมษายน 2561];เข้าถึงได้จาก: <http://law.stou.ac.th/dynfiles/หน่วยที่%201%20%20กม.อาญา%201%20%20ฉบับล่าสุด.pdf>.
3. หนังสือพิมพ์แนวหน้า.สั่งปิดโรงงาน 'สิน' 120 วัน จ่อหมายจับข้อหาหนัก 'ฆ่าโดยเจตนา' หลังคนกินดับ [ออนไลน์].ฉบับ 12 พฤษภาคม 2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561];เข้าถึงได้จาก: <http://www.naewna.com/local/338460>.
4. ฐานความผิดที่มีอัตราโทษประหารชีวิตตามประมวลกฎหมายอาญา [ออนไลน์].2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561];เข้าถึงได้จาก: http://www.rlpd.go.th/rlpdnew/images/rlpd_1/HRC/2557/e1.pdf.
5. วิทยา กุลสมบูรณ์.การตั้งข้อหาโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพเกินจริงเพื่อให้การลงโทษมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ก่อเหตุ [ออนไลน์].2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561]; เข้าถึงได้จาก:<http://www.thaihealthconsumer.org/news/health-product-adv/>.
6. ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน.ทฤษฎีการลงโทษ [ออนไลน์].2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561]; เข้าถึงได้จาก:http://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf.
7. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.แจ้งข้อหาทาราแบบจัดเต็ม รีวิว-เมจิกสกิน วีระลัยั่น จัดระเบียบศิลป์ [อินเทอร์เน็ต].ฉบับ 27 เมษายน 2561 [เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561];เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/content/1266462>.
8. นักวิชาการรีวิวความผิดข้อกฎหมาย คดีทารา เน็ตไอดอล รีวิวสินค้าปลอมแปลง-เถื่อน ออกสื่อ. [ออนไลน์].2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561];เข้าถึงได้จาก: HTTP://WWW.THAI TRIBUNE.ORG/CONTENTS/DETAIL/329?CONTENT_ID=32132&RAND=1525052238.
9. บังอร บุญชูและคณะ.ระวังอาหารปลอม.[ออนไลน์].2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561]; เข้าถึงได้จาก:http://lib3.dss.go.th/fulltext/dss_j/2557_62_194_P7-9.pdf.
10. กรมอนามัย.ฉีดยาฆ่าแมลงปนเปื้อนอาหารผิด พ.ร.บ.สาธารณสุข-กฎหมายอาญา [ออนไลน์].2561[เข้าถึงเมื่อ 13 พฤษภาคม 2561 2561];เข้าถึงได้จาก: <http://www.consumerthai.org/news-consumerthai/consumers-news/food-and-drug/4093-601204.html>.